

oroszlörök környezetükben még messzebb voltak. Ezért nem túlzó Gáldi megállapítása: „a román középkor a XIX. század küszöbéig tart” (185 o.)

A mű főleg a románoknak nagyobbarányú Erdélybe való településétől kezdve külön tárgyalja a vajdasági és külön az erdélyi románok fejlődését. Az erdélyi románok a XVI—XVIII. századokban inkább a hitújítási, majd uniós törekvésekben visznek fontosabb szerepet. A vallási életen át ébreszti fel nemzeti öntudatukat a híres triász (Maior, Sincai, Micu-Klein) működése. (Ennek a kornak a mozgalmait, kulturális és társadalmi jelentőségét lapunk 1937. VII. és 1938. X. számaiban részletesen ismertettük.) A románság életének ezeket a szakaszait Juhász István és Tóth András dolgozták fel.

A román vajdaságok nemzeti megújulása a görög szabadságharcral egyidejűleg indul meg, mikor főleg Vladimirescu Tódor, majd az orosz Kiselev Pál kezdeményezésére a fanarióta fejedelmek bukása után jelentkezett a szociális rendeződés és politikai, gazdasági szerveződés első tünete. (Szervezeti Szabályzat.) Ennek, valamint Nagyrománia utolsó két évtizedének történetét Makkai írta meg, míg az erdélyi románok XIX. századi történetét Tóth Zoltán, Nagy-Románia megalakulását pedig és első önállósági erőfeszítéseit Polonyi Nóra mutatja be.

A műnek igen nagy tárgyi előnye, hogy az egyes korszakokat a velük foglalkozó szakemberek írták meg. Így tehát a fejlődés egyes jelenségeit a speciális kutatója állítja elénk. Ez biztosítja a különböző korszakok sajátos szemlélmódját. Hiszen minden szerző a maga fejezetének elejére szinte sui generis bevezetőt ír, mely a tárgyalandó időszak kulturális vagy politikai irányát elemzi és jelentőségét igyekszik felmérni. Ennek ellenére sem érezhető a zökkenő az egyes szerzők dolgozatai között. Nemcsak a történeti nézőpontok egységében, hanem még a stílus hangulatában is megvan közöttük a közös szempontok azonossága. Sőt gondja volt a szerkesztésnek arra is, hogy a különböző eredetű tanulmányok között meglegyen a formai egyöntetűség is. Csupán a III. fejezet egy cikkelye (Kelet és Nyugat között) kívánczolt volna az egész könyv végére az elvi áttekintő szintézisbe, egyrészt szempontjainak összegező jellege miatt, másrészt pedig a későbbi fejleményekre való utalásai miatt, melyek ugyanis így a XV. század elejének tárgyalásakor szerzetlenül hatnak és a jövő eseményeit elővételezik.

A szélesterjedelmű és a legújabb forrásanyagot is felölelő munka tárgyias, kritikai beállítottságával és analitikus célzatú eszmemenetével, továbbá általa lesz hivatva a románságról való helyes kép kialakítására, hogy — távol minden öntet-szelgő sovinizmustól — felfedi a román nép és történelem összes árny- és fényoldalát.

Visy József

A jog és az egyház.*

Kétszáz évvel ezelőtt alapította meg *Foglár György* püspök az egri jogiskolát; ezt a nevezetes tényl rajzolja meg és értékeli *Molnár Kálmán dr.* az Egri Érseki Jogakadémián tartott emlékbeszédében. Nemcsak a megidézett kulturális tényért, de a hozzáfűzött kommentárokért is érdemes megszívlelni Molnár professzor emlékbeszédét. — Természetes, hogy Foglár Györgyöt a jogiskola alapításában katolikus szempontok vezették: kevés volt a katolikus ügyvéd s még a katolikus uraságok és

* (Különnyomat az Egri Érseki Jogakadémia jubiláris ünnepélyéről közzétett Jelentésből. Eger, 1941.)

prelátusok is kénytelenek voltak kényes titkaikat nem-katolikus ügyvédekre bízni. De e célokon túlmenően olyan *szociális célok* is vezették az alapítót, melyeknek *univerzális társadalmi jelentőségét* kétszáz év távolában még jobban tudjuk értékelni: „A jogiskola alapításával segíteni akar az egervidéki szegényebborsú katolikus ifjakon, akik a távolabb eső és drágább egyetemen való tanulás költségeit nem bírva, az elparlagiasodás, a szellemi elzüllesztés és elkallódás veszélyeinek vannak kitéve, a *közjó* nem csekély kárára.”

Molnár professzor joggal állapítja meg, hogy a közjót szolgáló nyílt szemű Foglár püspök célkitűzései még ma is helytállóak s a szentistváni állameszmét tudatosan szolgálták. Olyan ember gondolatvilágát tükrözik e célkitűzések, aki az állam és egyház kapcsolatát épen azzal akarta erősíteni, hogy az egyházat állította a magyar jogfejlődés szolgálatába... Maga az állam még nem nézi a jogot a hatalom pusztá eszközének, hanem a jog formáiban transzcendens tartalmat keres — ezt a keresztény középkorban gyökerező felfogást érvényesíti az egyház is az igazságot kutató munkájában. Molnár professzor ma különösen aktuálisnak érzi ennek az eszménynek felélesztését, mert:

„a formai jogrend lecsúszott az ő eszményi alapjáról, elveszítette az emberi természetet kiformáló isteni eredetének stigmáját és egyre jobban átcsúszik a száraz hatalmi alapra. Már pedig a hatalommal szemben való meghunyászkodás sohasem fogja pótolni a valódi és nem csupán formai jognak azt a lenyűgöző szépségét, ami a jogrendhez való alkalmazkodást lelki kielégüléssé szublimálja s ahhoz emberi méltóságunk kiélésének nemes gyönyörét csatolja...”

Szívesen olvassuk e szavakat, mert mi is úgy érezzük, hogy a gépesített jogrendben „kiszikkad a jogérzet” és ez olyan társadalmi katasztrófákra vezethet, melyeket megelőzni — a keresztény reneszánsz nagyszerű feladata.

Kemény Gábor.

Rendtartás a tanulóotthonok számára.

A magyar iskolarendszer átszervezése az utóbbi időben a pedagógiai irodalomnak egy új ágát, egy különálló, szinte műfajnak tekinthető irányzatát teremtette meg. Azokra a szolgálgti könyvekre gondolunk, amelyek legutóbb feltűnő nagy számban hagyták el a sajtót, hogy az átszervezett vagy újonnan megalkotott iskolák életének rendjét szabályozzák s munkásságának szellemét irányítsák. Éppen ennek az utóbbi feladatkörnek vállalása, amely a szabályok holt betűin túl az eszmét, a magyar művelődés nagy céljait kívánja szolgálni, adja meg ezeknek a könyveknek műfaji, irodalmi jellegét. A tanulóotthonok nemrég megjelent Rendtartását is azok közé kell sorolnunk, bár nem iskolákra, hanem internátusokra, konviktusokra vagy ahogy magyar szóval jelöli: „tanuló otthonok“-ra vonatkozik.

Eddig a tanulóotthonok ügye sokféle vonatkozásban teljesen rendezetlen volt. Igaz, hogy régebben ezen a téren talán nem is volt nagy szűkség rendszabályokra. Az a kevésszámú, de annál inkább megbízható internátus, amelyet az állam, egyes egyházak vagy magánosok fenntartottak, saját házirendje szerint szabályozta életét. Egyesekben a hagyományok iratlan törvénye tartotta fenn a rendet, s tette feleslegessé a hatóságok beavatkozását. Ujabbban azonban a hivatott és kevésbé hivatott fenntartók nagy száma vetette magát a nevelésnek erre a sajátos területére. Sőt azt tapasztaljuk, hogy a magánvállalkozás is mindinkább hasznos lehetőségeket fedezett fel a különféle fiú- és leánynevelőintézetekben, diák- és gyermekotthonokban és más hangzatos címen hirdetett internátusokban. Valószínű, hogy ezeknek az intézmé-